

Dragons als algemeen officiersdistinctief in het Nederlandse leger

De dragon is oorspronkelijk niets anders dan een lederen lus, die diende om het blanke wapen aan de pols te bevestigen en daarmee te voorkomen, dat het in het gevecht verloren ging.

Later werd deze riem versierd met een kwast van leer of van gekleurde wol.

In de 18e eeuw ontstond hierop een variant, uitgevoerd in goud- of zilvergalon met franje van hetzelfde metaal, welke tevens zou dienen tot algemeen officiersdistinctief.

Bij de oprichting van een nieuw Nederlands leger in 1813 werd een dergelijke dragon voor de officieren heringevoerd. De eerste kledingvoorschriften, die tussen 31 december 1813 en 16 februari 1814 verschenen, bevatten ten aanzien van de dragon voor de officieren de volgende bepalingen:

Art. 3. De dragon der officieren zal zijn van zilver met een gedeelte oranje zijde doorweven, met bouillons voor de Hoofdofficieren en franje voor de Kapiteins en Luitenants. De band der dragon voor de officieren der Cavalerie moet van zwart Ieder zijn.' Adjudant-onderofficieren droegen bij de troepen te voet wel de officiersdegen, doch zonder dragon.

De bepalingen van 1 januari 1815 weken in zoverre van de bovenstaande af, dat nu ook kapiteins dragons met bouillons kregen en dus alleen luitenants hun dragons met franje versierd hadden. Dit was dus in overeenstemming met het onderscheid in de epauletten. Voor officieren van de cavalerie werd een sabeldragon van bijzonder model, zonder nadere omschrijving, vermeld. Dit wordt iets duidelijker omschreven in het werk van Teupken van 1823, nl.: 'De sabeldragon (voor de officieren van de troepen te paard) in model verschillend van de degen-dragon, is tevens tweesoortig, namelijk voor de groote tenue, van zilver koord, en voor de kleine tenue de band van zwart maroquin leder, van 20 strepen breedte, beide met een ronde zilveren kwast van bouillons, en, van torsade naar den rang als voren, van binnen met oranje.'

Hetzelfde werk bevat tevens nog een meer gedetailleerde beschrijving van de verschillende typen dragons: 'Dragon voor degen. De band van geblokt galon met twee oranje strepen gewerkt, eene rij groote of rijen kleine (Torsade) hangende bouillons binnen of achter dezelve, gevuld met oranje zijde, gedekt door eene rij zilveren franje, twee toeren kleine bouillons om de dragon met groote bouillons en drie om die met kleine bouillons; de band lang 395 strepen (dubbeld, gerekend van den bovenkant der schuiver) en breed 25 strepen; de groote bouillons lang 50 en de kleine 45 strepen, de rij groote bouillons van 13 stuks.'

Dragon voor sabel. De band (voor groote tenue) van zilverdraad met garen pit, de peer van de kwast van zilver met oranje zijde doorwerkt, overigens bewerkt, mitsgaders de dimensieën en het getal grootte bouillons bezittende als de degen-dragon.'

De prijs voor een dragon met bouillons bedroeg in 1825 f 9,50; met torsade f 7,50, vrij hoge bedragen voor die tijd.

Het model dat voor de degen-dragon was aangenomen, was niet nieuw, doch duidelijk afgeleid van het type, dat in het Staatse leger in gebruik was geweest. Dat model, van oranje zijde en zilver, was voor de infanterie vastgesteld in het Reglement en Generaale Ordres voor de Regimenten Infanterie van den Staat van 1772. Officiersportretten uit die tijd tonen reeds een band van zilvergalon met in de lengte twee oranje zijden strepen, de peer van de platte kwast

eveneens van zilver met schuine streepjes van oranje zijde. De franje bestond toen uitsluitend uit zilveren torsade.

De degendragon bleef nagenoeg onveranderd zolang de degen nog gedragen werd. Alleen werd bij aanschrijving van 18 mei 1842, No. 273 een verandering gebracht in de afmetingen; de band werd nu 47 cm lang en 18 mm breed, terwijl de kwast een lengte kreeg van 43 en een breedte van 56 mm, van onderen samengeregen en voorzien van 3 massieve randjes. Bij K.B. van 22 februari 1852 werd voor officieren van de infanterie en bij K.B. van 12 juli van datzelfde jaar voor generaals en officieren zonder troepen de sabel ingevoerd.

De sabel model 1852 was voor officieren voorzien van een ronde zilveren kwast aan een zilveren koord in grote tenue en aan een zwart koord voor kleine tenue.

De kwast deed enigszins denken aan die van de sabel voor cavalerie-officieren, model 1815. Het verschil is echter, dat de peer sinds 1852 van massief metaal (zilver?) is, eindigend aan de bovenzijde met een kleine knop. De bouillons en torsaden zijn niet meer lohangend, maar van onderen samengehouden door middel van een zilverdraad.

Dit model is tot 1940 vrijwel onveranderd gebleven, alleen kwam al in 1865 het zilveren koord voor de grote tenue te vervallen. Voor hoofdofficieren en voor kapiteins luidt de volledige beschrijving van deze sabeldragon als volgt: 'De kwast van massief pletzilver oversponnen opgemaakt, in den vorm van 19 dunne bouillons, lang 40 mm, met zilverdraad daartusschen, gebombeerd ter dikte van 128 mm, in het midden van den omtrek, van onderen vastgehecht aan een bodem van oranje zijde van 13 mm middellijn, van boven belegd met 4 franjes van zilver, de peer van glad metaal, lang 43 mm, het koord van zwart passement, lang, van de peer af, dubbel gemeten, 47 cm.'

Voor luitenants: 'De kwast van massief zilver overspannen opgemaakt, in den vorm van 32 torsades, ieder lang 40 mm, met dunne zilveren koordjes van elkander gescheiden en gebombeerd, ter dikte van 120 mm, in het midden van den omtrek, overigens geheel als voor opper-, hoofdofficieren en kapiteins is voorgeschreven.'

Het verschil tussen deze twee uitvoeringen verviel in 1912, toen alle rangen de dragon met bouillons gingen dragen.

Adjutant-onderofficieren droegen sedert 1852 de officierssabel met de dragon als voor de luitenants, doch in grote zowel als in kleine tenue aan een zwart koord.

Het koord met een lengte van 47 cm was, op zijn zachtst gezegd, rijkelijk lang. Hoe het aan de sabel bevestigd moest worden, is in het voorschrift niet vastgelegd.

Bij de bestudering van een groot aantal officiersportretten uit de periode 1852 tot 1940 ziet men dan ook de meest wonderlijke variaties in het dragen van de sabeldragon.

Men begon steeds met het koord om het gevest te leggen en daarna het koord met de dragon door de zo ontstane lus te steken. Dan kon men het koord nog ten minste één maal om de beugel van het gevest slaan, maar dan kwam de dragon zo ongeveer ter hoogte van de onderste ring van de schede te hangen.

Aangezien dit bij het lopen een onaangenaam gebengel tegen het bovenbeen veroorzaakte, wond men het koord meerdere malen om de beugel van het gevest, met als uiterste dat de dragon vlak onder de stootplaat van het gevest kwam te hangen. Meestal hing de dragon echter ongeveer 10 à 15 cm onder het gevest.

Bij de korfsabels van officieren van de cavalerie en artillerie en later ook bij de sabel M. 1897 voor die van de infanterie was het niet zo eenvoudig. Men kon het koord wel een paar maal door de beugels van de korf halen, maar dat was niet voldoende. Daarom werd vaak een ingewikkelde knoop in het koord gelegd ten einde dat voldoende in te korten. In ieder geval bestond er niet de minste eenheid in de wijze waarop de dragon aan de sabel bevestigd werd. Bij de invoering van de wandelsabel M. 1912 kon men weer terugkeren tot de manieren van inkorten, die bij de sabel M. 1852 gebruikelijk waren.

Zo bleef de toestand tot 1940, toen de wandelsabel voorlopig van het toneel verdween.

Na Wereldoorlog II werden bij de invoering van de donkere geklede tenueën van regimenten, korpsen en dienstvakken weer sabels voor de officieren in gebruik genomen. Toen kwam dus ook weer de officiersdragon terug.

Merkwaardigerwijze vindt men in de bijlage, behorende bij het K.B. van 10 augustus 1948, waarin de ceremoniële tenue wordt beschreven, bij de salbeldragon weer het oude onderscheid tussen die van de hoofdofficieren en kapiteins en die van de luitenants, dus bouillons versus torsades.

De wederinvoering van de donkere geklede tenue in 1955 bracht met zich mede, dat ook de sabel voor alle militairen boven de rang van sergeant-majoor weer in ere werd hersteld. De dragon, die nu voor alle typen officierssabel werd voorgeschreven, verschilde in verschillende opzichten van die van voor 1940. In het voorschrift nr. 2-1594 uit 1969 wordt de dragon als volgt omschreven: 'De zilverkleurige dragon welke wordt gedragen door alle militairen met een hogere rang dan die van sergeant-majoor/opperwachtmeester is door middel van een zwart zijden galon verbonden aan het gevest van één der sabels als bedoeld in de artikelen 127 tot en met 130; het galon is 22 mm breed en voorzien van twee goudkleurige biezen, welke elk 4 mm breed zijn.

De kern van de dragon wordt gevormd door een ellipsvormige massieve koker, ter hoogte van ca. 50 mm; de assen van de ellips zijn respectievelijk 20 en 32 mm lang. Op de kern zijn twintig zilverkleurige torsades aangebracht, elke torsade ter lengte van 40 mm en met een doorsnede van ca. 4 ½ mm. De torsades zijn aan de benedenzijde samengeregen en gehecht op een ellipsvormige bodem van oranje zijde; de assen van de ellips zijn respectievelijk 10 en 16 mm lang.

De kern aan de bovenzijde belegd met vijf randen zilverkleurig koord - doorsnede koord ca. 3 mm - die trapsgewijze afgerond teruglopen naar een zilverkleurig genet bovenstuk, ter hoogte van 25 mm; het bovenstuk heeft de vorm van een ellipsvormige holle koker, waarvan de assen van de ellips respectievelijk 13 en 18 mm lang zijn. In de koker is het galon zodanig aangebracht, dat een lus ontstaat met een omtrek van 65 cm.'

De lederen dragon.

De lederen dragon, die door officieren sedert 1912 in veldtenue aan het blanke wapen gedragen werd, is eigenlijk geen officiersdistinctief te noemen. Daarvoor is hij te functioneel en is de overeenkomst met de sabelkwast voor onderofficieren en manschappen te groot.

In de voorschriften van 1912 luidt de omschrijving als volgt: 'Van zwart leder, met peer, opsluitpassant, en band bestaande uit 2 riemen, voorzien van gaten tot doorlating van een dubbelen knoop.'

In de latere voorschriften wordt gesproken van 'zwart of bruin leder'.

De omschrijving van de sabelkwast voor de beredenen is nagenoeg gelijklopend, nl.: 'Van zwart leder, peer met opsluitpassant lang 8 ½ cm, band, bestaande uit een korte riem met 1 gat en een lange met 2 gaten tot doorlating van een dubbelen knoop.'

In het Boekwerk Uniformen wordt dit iets nader omschreven: 'Van blank tuigleder, peer met opsluitpassant 8 ½ cm, een riem van 24 cm met 1 gat en een riem van 34 cm met 2 gaten tot doorlating van een dubbelen knoop.'

Een afzonderlijke dragon voor de officieren van het Militaire Huis.

De beschrijving van de uniformen, enz. van de officieren van het Militaire Huis van H.M. de Koningin, tot dusverre ondergebracht in de Beschrijving van de Uniformen van de Landmacht, werd bij K.B. van 12 mei 1913 No. 78 in een afzonderlijk Boekwerk Uniformen Officieren Militair Huis vastgelegd.

In dit voorschrift wordt een dragon beschreven, waarvan het model duidelijk afwijkt van dat voor de overige officieren van de landmacht. De omschrijving is als volgt: 'Kwast van 24 massief zilveren bouillons, van onderen bevestigd aan een ovale bodem van oranjekeurige

zijde; de peer van wit metaal met zilveren vlechtwerk; zwart lederen riem met schuiver, bestikt met 3 strepen van oranjekeurige zijde.'

Voor de veldtenue was een zwartlederen dragon als voor de overige officieren voorgeschreven.

Deze dragons werden zowel door de adjudanten-generaal, de adjudanten als door de ordonansofficieren gedragen.

In de latere uitgave van het hierboven beschreven Boekwerk treft men dezelfde beschrijvingen aan.